

Turcsány Péter

„A tapétás dalnokoktól fényévekre”

- tallózás Nagy Gáspár versei közt -

Csokonai, József Attila életidejét túlhaladva, Adyét még éppenhogy el nem érve, Jékely és Ilyés felezőideje körményén, immár négy, felnőtteknek palackpostázott vesresköttel, túl a botrányos, embert és gerincet próbáló Tóth Dezső-, Knopp András- és Aczél-korszakon - ideje van a mérlegelésnek, mit hozott, mit nyújt át nekünk Nagy Gáspár poézise? A honnan-hová merre veszi útját? Mit mutat meg csak önmaga által, de másokért, a költészet kanyargós trappjaiban? Suhog-e még és hová, mire sújt a két éves korában kezébe vett „lovaglópálca”?

Jaj, ez az út - a felszínen - nagyon egyhangú mégis, és túlon túl ismerős! „voltak tollfosztók / és halotti torok / egyhangú borfejtések / papszentelésre rejtett óborok” - indult valaki távol faluból, szép, igaz dalokkal a száján, és elérkezett - mint harmadik, csodaváró fiú - az árulást, „ár(v)ulást” tartogató városba, ahol a döbbenetet aligha oldja fel barátság, asszony, emlékezés. A sokan és hányszor elindult fiúkat látjuk ma is Nagy Gáspár szavai mögött: „falfehéren a város fekete falainál”.

Az egyházi iskolában fölnevelkedő Nagy Gáspár többet is hozott, többet is kapott a sorstól, mint a sokunkra jellemző „ballisztikus (élet)pályát”, az anyántól a temetőig tartót, kapott egy mindenkor irányt mutató, sátánt és Istent jelző finom tű-szerkezetet: erkölcsi iránytűt, amely nemcsak másoktól, a külvilágtól kéri számon éveinek kisiklását, eltékozztatását, hanem önmagától is. Nagy Gáspár egyszerre vádol és egyszerre gyón, olykor ugyanazokkal a szavakkal, ebben a kettős irányú költészetben ismerhetjük fel legegényibb küldetését:

„EURÓPA, FEKETE OSTYA -
AZ ÖRDÖG VELED ÁLDÓZIK,
ÉJSZAKÁIMBAN GYÉMÁNTOLVA
MINDEN SEMMIVÉ VÁLTOZIK -
VAGYUNK MÉGIS A POKOLBAN,
EMÉSZTVE SZÖRNYŰ BŰNÖKET,
MÉLYRŐL, AKI ÍGY DALOLHAT,
URAM, EGÉSZEN TIÉD LEHET.”
(„Szállá alá poklokra”)

A locsi-fecsegésre, az emberi tartásból kibillentésre játszó ÉvTiZeDhAtÁr-HíD-on, az „197?”-ből az „198?”-ba „reccsen”-ve, az „elesni” és „förlállni” útján támolyogva, az el- és agyon-hallgatott vagy alig „kidagott” FÖLDI PÖRÖK és halálok *hídján* szinte vakon tapogatni - ehhez volt - mit ereje? - hite annak a költőnek, aki erkölcsi iránytűjét szívében hordozta, volt honnan erőt merítenie, és volt mire tekintenie. A *hit* adja Nagy Gáspár *hitelességét*. A kötet címadó *Földi-pörök*-re készen áll a paralellisztikus rím-válasz: tudni, ismerni, nem elfeledni az „égi körök hintáló mérlegei”-t. Figyelte és számon tartotta „a hallgatás aranyrögei”-t „az árulás színezüstjeivel tetézve”! Az 1982-ben megjelent verseskötetben már halkán elhangzik 1956 megkísértése: „de kérem / a város összes

kulcsait, mert / keresek egy fölismerhetetlenre / pofozott őszi hónapot, és nem / tudom mit válaszolnak önök, / mit tudnak erről a zárkáról" / *(Benézünk majd a Múltidőbe... ősszel).*

Az erkölcsi tájékozódás „szálkeresztjén” a „központ” is megneveztetik, éppen egy Teilhard de Chardin-nek ajánlott versben: „szél valamerről ide süvölt / ha közel az idő / kutyavonítás nagyzenekarra / szándékom ellenére is Ő jön / túl a kritikus pontokon / vonalak szárában szögében / átörvénylik visszahajlik a központ felé” *(Felé hullunk a porszemekkel)*. Nagyon fontos volt ez a mára már könyvtárakban is alig hozzáférhető verseskönyv. A belső bizonyosság *Tanúval-lomás*-a volt, bizonyított és bizonyít ma is, visszatekintve: létezhet verstanú // számtalan: befelé robajló csöndek, / kopások, szívfromok, vértanu-hallgatások.”

Isten legszámonkérőbb parancsolatával „pörölt” a „földi” körökben. Értünk. Az igazságosság „örök” falának vetette hátát a költő, még akkor is, ha ez a „fal” cellának, magánzárkának, magárahagyottságnak érződött *akkor*, nemcsak Neki, de sokunknak - és „*Falra írt monológ*”-nak tűnt a költészet is. Innen, az *Igazságosság* megigézettjeinek makacsságából törtek föl a nyolcvanas évek végi szép és szabad napok is! Mert voltak, akik kimondták: „vagyunk kevesen / vallani” *(Ha V betűkkel álmodik...)*.

Viktória... Viktória... De távol voltál akkor, és így jó - hogy távol vagy még ma is, mert gyónásunk tovább és tovább kéri a bocsánatot, és panasolja a „*Félelmen túli...*” „ÉNEK”-et:

mert Hogy fényesednek az éjszakák!
vállak alatt amint élesednek a kések,
a bordaboltozatban de a félelmes penge-arsenált
megénekelhető kicsorbíthatja az É N E K .
huzat van Aki a félelmen túli tartomány
s az elfehérült papír dalokra elszánt kölyke,
mire kínjában ír jól tudja, miért e földi ágy
legyen *panaszfal* s miért a csillagok - fölötte.

(Panaszfal) (Félelmen túli...)

Érdemes tovább kutatnunk, visszafelé a vers-időben. Nagy Gáspár 1978-as *Halántékdob* c. kötetében halálról-életről, időről - sorsunk alapjairól is hitelesen, költő-elődeihez méltóan szól. Felfigyelhetünk a versépítés, a szakasz-szerkesztés árnyalt rendjére: „Barátkozom a temetővel / mint madár a levegővel / onnan is idejutunk / levegőből egy levéllel” *(Zöldell a fű)*. Máshol, kicsit nagyzolosan, de komor elszántsággal, népdal-tömören énekel: „kalickában madár repül / verdesi szívemet belül / mért választott engem helyül / mikor szabadságra ehül” *(Bölcsődal Perziából)*. Már-már szűkké válik a mindennapok egyhelyben topogása: „Aztán tovább! Továbbhaladni / vándor-vizekkel előre, / míg fekete vérem a forrás / nem gondolni az időre” *(Vándor vizekkel)*.

Ez a lírára hangolt élet 10-12 év múlva szinte beletorkollik a kor „*frontidejébe*”:

de ne félj barátom
a versek frontideje eljön
a világ érdekei fölött
lengnek a világ énekei
(Alvászavar - Frontidő)

Átmeneti zónának, a *Zónaidő* „szabadrabjának” tudja már verseit és önmagát

is. Az idő, a megváltozásra és robbanásra kész korszak: „Bevillan odakintről / nem tudod elmondani // kisajdul idebentről / nem lehet elmondani”.

Szavai mögött a belsőből vezérelt ember(ek) szilárdsága és sors-váltó akarata irányít és uralkodik: kételyekkel, beismerően, de „Széiben és szemben”, a meghunyászkodókkal soha egy tálból nem cseresznyézve - „mikor szinte sikk már bizantin-fiúnak lenni / mikor nézetek a négyzetben / ártatlan apologéták a köbön” (*Noli tangere!*). Önmagát is, beismerően-elmarasztalva, egyetlen ősrégi metaforával, a megújulást kifejező „virradat”-„éjszaka” ellentéttel fogalmazza meg: „Egy szív trappol a virradatban / egy másik fölalta magát / a harmadik még itt a mellkasomban / félreveri az éjszakát” (*Most és később*).

Mintha elkoptak volna a hosszú énekek, fakultak volna a lírai szépségek, de a *Kibiztosított beszéd* című „sokáig jegelt” verseskötetet olvasva (megjelent 1987 végén) megértjük azt a történelmi erőt is, amely talpra állította nemzetünket, amely a „léleknek újra Karácsonyt ígér”! Nagy Gáspár versei között tallózva a saját történelmünket, megőrzött hitünket és elszántságunkat látjuk viszont, egyes versei mégis érvényesek és a mában is követelők:

„nincs nemzedéksiló
de jövőkonzervből élünk
homlokegyenest mások
homlokán zsibbad a bérünk
(*Múlik a jövőnk*)

